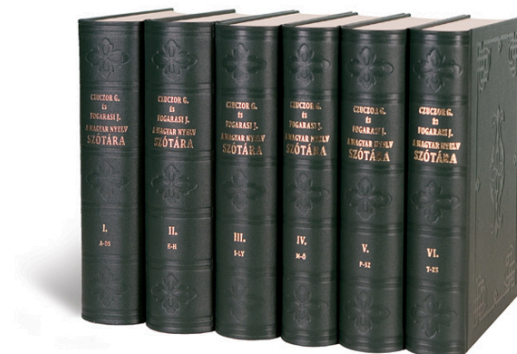

A Czuczor—Fogarasi-szótár története (1821–1874)

Pölcz Ádám - 2014. 08. 27.

Jelei azonban már korábban is észlelhetők voltak, hiszen 1821-ben megjelent gróf Teleki József akadémiai elnök koszorús munkája (*Egy Tökéletes Magyar Szótár' elrendeltetése, készítési módja* címmel), amely a kiindulási alap volt a CzF-szótárhoz – mondhatjuk, hogy ez az írás szolgáltatta az alapötletet. A korszak többi, nagy horderejű munkáját tekintve a mi Nagy-Szótárunk kigondolása és megvalósítása sem maradt el a jelentős és ismert európai szótáraktól, hiszen Németföldön 1838-ban jelent meg a *Deutsches Wörterbuch*, Angliában 1857-ben adták ki az *Oxford Dictionaryt*, a franciáknál pedig 1863-ban jelent meg a *Larousse-szótár*. A végül 1862-ben napvilágot látott A Magyar Nyelv Szótára (Czuczor Gergely és Fogarasi János szerkesztésében) pedig tulajdonképpen a – már egészen más szellemiségben készülő – akadémiai nagyszótár elődjének is tekinthető.

A Magyar Tudós Társaság, vagyis az Akadémia munkájának első gyümölcse az 1832-es *Magyar helyesírás és szóragasztás főbb szabályai* volt. Rögtön ezután már a Nagy-Szótárhoz gyűjtet anyagot az Akadémia – az előkészületek tehát már az 1830-as évek első felében megkezdődtek.

1840. június 30-án, az Akadémiai Értesítőben jelent meg a rendelet a szótár elkészítéséről. A szótár előszavában ezt így olvassuk: „Az utasítás a tagok számára 1840-ben kinyomatott és a tagok az Akadémia zsebszótára fonalán munkálataikat osztályonként meg is kezdték” (CzF. 1862: 1).

Az „osztályonként” többes száma nem tévedés, ugyanis a Nagy-Szótár kezdetben nem (ahogy egyébként később sem kizárólagosan) két ember munkája volt, abban az egész tudós társaság részt vett. Melyek voltak ezek az osztályok? Az utasítás mind a hat szekcióra vonatkozott: a nyelv- és széptudományi osztály mellett a filozófiai, történelmi, matematikai, a törvénytudományi és a természettudományi osztályokra egyaránt (Koltay 1885: 175). A szótár összeállításának irányelveit már az első nagygyűlése után meghatározta az Akadémia. Eszerint:

- meg kell keresni a legtökéletesebb szótárakat, amelyek útmutatásul szolgálhatnak a Nagy-Szótár munkálataihoz (mind módszertanilag, mind tartalmilag)
- a különböző osztályok szedjék össze a maguk területének műszavait, és adják le azokat betűrendes szójegyzékben
- gyűjteni kell a városi és falusi mesterek műszavait
- mintaként a francia akadémia, valamint Adelung és Johnson szótárai tekintessenek meg

Az irányelvek végül 1831. június 13-án határozatban öltöttek testet: minden osztály köteles elkészíteni a maga szógyűjteményét, amelyeket az Akadémia később szakaszonként kiad, és megküld a legkiválóbb tudós hazafiaknak – azaz társadalmi vitára bocsájta ezeket a munkákat. A vizsgált forrásokban nem találtam adatot arról, hogy milyen visszhangja volt ennek az egyeztetésnek, vagy egyáltalán megvalósult-e a kezdeményezés. Annyi azonban bizonyos, hogy lelkes szógyűjtés kezdődött az ország egész területén, valamint a már meglévő szótárakból is jelentős szóanyagokat gyűjtöttek ki a tudós férfiak. Érdekesség, hogy a gyűjtésben maga Kölcsey Ferenc is részt vett[1]. Ennek a szógyűjtő munkának köszönhető, hogy a kutatások során számos részszótár is megjelenhetett:

- Kereskedői szótár (1833)
- Matematikai műszótár (1834)
- Tájékszótár (1838)
- Törvénytudományi szótár (1843)
- Orvosi szótár (1843)
- Természettudományi Szóhalmaz (1847)
- Philosophiai szótár (1849)

Dr. Koltay Virgil főgimnáziumi tanár 1885-ös Czuczor-életrajza (melyre előadásom egy része is támaszkodik) tömören összefoglalja a Nagy-Szótár történetének fontosabb állomásait, a kiadványt övező vitákat és a tudományos-szerkesztési nézeteket. Ez utóbbiak kapcsán először találkoztam azzal a megállapítással, hogy a Czuczor-Fogarasi az Akadémia saját nyelvtudományi nézeteinek kinyilatkoztatására is szánta (Koltay 1885: 178). Hamar felismerték azonban, hogy a munka jóval több időt vesz majd igénybe, mint azt tervezték. Ehhez hozzá kell tenni azt is, hogy a nyelvtudományi nézetek ebben az időben közel sem voltak kiforrottak, ami a nyelvek közti rokonság eszméjét (különösen a magyar vonatkozásában) illeti, de a nyelvi jel és a jelentés közötti motiváltság viszonya sem volt egyértelműen tisztázott (Simonsics 2010: 6). Ezért – feltehetően a felismert időbeli korlátok, és a kialakulatlan tudományos nézetek miatt – az Akadémia gyűlése 1832. december 2-án határozott egy kisebb vállalkozás, egy német-magyar és magyar-német zsebszótár kiadásáról. (amelynek mintájára később a Nagy-Szótár munkálatai is folytak).

Mindazonáltal szükség volt arra, hogy a munkához alapelveket fektessenek le. A Tudós Társaság terve szerint a Nagy-Szótár eredetileg a közélet szavait, valamint a tudományok és mesterségek szavait (valamint ezek értelmezését) foglalta volna magába (tehát egy értelmező szótár létrehozása volt a cél), s ezeken kívül új szavakat is ajánlott volna. Az Akadémiai Értesítő 1847. évi számában arról olvasunk, hogy *„a szótár a nyelvet annak nyelvtani s lexicographiai jelen állapotja szerint adván vissza, mellőzni fogja annak belső történetét, a szószármaztatást és a nyelvhasználatot”*.

A most készülő nagyszótár egyik fontos (ha nem a legfontosabb) kérdése, hogy milyen szóanyag kerüljön bele, és maguk a szerkesztők is bizonytalanok olykor. A Czuczor-Fogarasi elrendelő Akadémia ezt akkor a következőképpen oldotta meg (részlet a rendeletből):

„Bizonyosabb szabályul lehet tenni a következőt: Mind azon szók, melyek classicus íróinknál és pedig akár régiebbeknél, u. m. Pázmán, Gyöngyösi stb, akár ujabbaknál, u. m. Faludi, Berzengi ttb, előfordulnak, valamint azok is, melyeket a közszokás kelendőkké tett, a szótárba felvétessenek. A szótárban mindazáltal az egyes szóknál megjegyeztessék, melyik új, régi vagy avult szó, melyek helyes, vagy helytelen alkotásuak, vidékiek vagy közszokásbeliek s országosak ; továbbá mely új, vidéki vagy elavult szók érdemlik a megtartást s felélesztést.” (3)

Hozzáteszik azt is, hogy az idegen szavak közül csak azokat szabad meghagynunk, amelyek már meggyökeresedtek a nyelvben (pl. *pintér, templom, kápolna, apostol* stb.), illetve azokat, amelyeket kényszerűségből használunk, mert még nem alkottak helyettük megfelelő magyar kifejezést.

„Az elavult s vidéki szóknál azoknak haszonvehetőségére kell figyelemmel lennünk s felvennünk mind azokat, melyek nyelvünk belső történetire nézve nevezeteseek, vagy természetének kifejtésére szolgálhatnak, mint péld. pest, tereny (tenyér értei).” (3)

A szótár szerkesztési elvei azonban már nem voltak ennyire tiszták. Az eredetileg értelmező szótárnak tervezett kiadvány végül más nyelvekkel való összehasonlításokba és etimológiai fejtegetésekbe is bocsátkozott. Koltay Virgil szerint az etimológiai kutatásokat Czuczorék önhatalmúlag kezdték meg, és azokat az Akadémia csak később, hosszas tanácskozás után fogadta el, mint arról az Akadémiai Értesítő 1851. évi száma is tanúskodik (Koltay 1885: 184). Az Akadémia a következő nyilatkozatot adta ki:

„a tudva s a kétesen idegen szók, melyek több-kevesebb nyelvészek által s nem minden ok nélkül idegeneknek tartatnak, óvatosan tárgyaltassanak s hódítassanak a magyar nyelv eredeti birtokául; a nyelvhasználat pedig rokonhangu s értemű szók egymás mellett elsorolására szoríttassék, kivévéen, hol az egyik vagy másik nyelvből nagyobb-kisebb bizonynyal állíttathatik”

Koltay szerint ez a bizonytalan nyilatkozat is hozzájárult ahhoz, hogy az összehasonlító törekvések (melyek – ismét hangsúlyozom – ebben az időben kiforratlanok voltak[2]) rendszertelenre sikerültek. A magyar nyelv szavait szanszkrit, török, latin, görög és finn szavakkal is összevetették, de – Simonsics Péter szerint – mivel a nyelvi jel összetevői (a hang és a jelentés) között – ebben a korban – leginkább a költői invenció teremtett kapcsolatot (Simonsics 2010: 6), így a vizsgálati módszerek sem adhatták vissza minden esetben a valóságot. Egy másik probléma volt a ki nem kristályosodott terminológia (Simonsics 2010: 9), amely további nehézségeket eredményezett.

Az Akadémia – az előkészítő szakaszban – tehát a különböző akadémiai osztályok között osztotta fel a munkát. A két szerkesztő kinevezésére az anyag egységesítése és rendszerezése miatt volt szükség. 1844-et írunk, amikor az Akadémia, december 16-ai közgyűlésén[3], javaslatot tesz a két szakértő (Czuczor Gergely és Fogarasi János) személyére, s a munkát rájuk bízta. Czuczor és Fogarasi hozzá is láttak a

munkához. A munka oroszánrészét Czuczor Gergely végezte szerkesztőként, Fogarasi mint a munka felügyelője és Czuczor halála után befejezője vett részt a folyamatban (Czakó 2011: 6). Elmondásuk szerint csak a „politikai zavarok”, a forradalom évei késleltették a munkát. Czuczor végül 1860. június 25-én terjeszti a végleges szerkesztési elveket az Akadémia elé, a kézirat pedig 1861 közepén készülhetett el, és rögtön nyomdába is került. A nyomdai munkák azonban nagyon lassan haladtak, ezért az első kötet csak 1862-ben jelent meg (Koltay 1885: 181). A szerkesztők munkáját az Akadémia szakfelügyelői, valamint egy évenként beszámolót kérő bizottság ellenőrizte.

A nyelvtudományi osztály Czuczor Gergelyt nyelvgyűjtésre, terepmunkára is szeretne volna küldeni abból a célból, hogy az eladdig elégtelen nyelvjárási kutatásokat kiegészítve, a nagyszótár munkálatait is segítve újabb adatokat gyűjtsön. Az erről szóló határozat meg is született (Akadémiai Értesítő – 1853. december 5.).

Az Akadémiai Értesítőkből kiderül az is, hogy a szerkesztők – elsősorban Czuczor – folyamatosan mutattak be részleteket a készülő szótárból a nyelvtudományi osztály ülésein (pl. 1852. június 19-én az „elme” vagy 1853. október 8-án a „lesz” igével kapcsolatos kutatásokat), és kaptak kritikákat is a bizottság tagjaitól – ismerték tehát a kritikai hangokat, munkájukat ezek ismeretében végezték. Érdekességként az 1853. február 7-én tartott beszámolóra hívom fel a figyelmet, amelynek az „l” mint gyökhang volt a témája. Ezt az előadást is Czuczor tartotta. Szerinte az „l” hang a legtöbb szóalaknak olyan jelentést kölcsönöz, melyben alapeszme a mozgás. Ennek megfelelően kategorizálta a mozgástípusokat, amelyeket az „l” gyökkel ki lehetett fejezni (vö. Akadémiai Értesítő 1853).

1) Könnyű, gyöngéd, többnyire zajtalan mozgás

(segédhangzókkal kifejezve): labda, leány, leveg, levegő

2) Szenvedőleges, lassú élénktelen mozgás: lankaszt, lankatag, lanyha, lajhár, lompos, lomha, lusta

3) Terjedés, kinyúlás: labda, lepedő, lepel, legény

4) Hangutánzó szókban (olyan hangutánzó szókban, amelyek mozgás következtében keletkeznek): liba, loty, laty, lecs stb.

Talán legmeglepőbb a felsoroltak között a legény és a leány e fogalomkörbe való sorolása. A legény magyarázatát a jelentéséből vezeti vissza Czuczor.

„legény mintegy len-gény [...] Felserdült ifju, ki még nőtelen, ki életének legszebb virágában van. A székelyeknél divatos a

következő ragozás: legénytem v. legénytemben am. legénykoromban [...] Minthogy pedig ezen korban az életerő legélénkebb, a mindennemű kitörésre leghajlandóbb, innen a magyar a legény nevezettel s bátorság, készség, testi és lelki életrevalóság, mozgékonyosság, nyalkaság, fogalmait azonosította, mint az ily mondatokból kitűnik: Legény ő a talpán. Ki a legény a csárdában? Ha legény vagy, mérkőzzél meg velem. Micsoda legény vagy te, ha már is megijedsz. Aki legény, jöjjön ide. [...]Innen a bátor, mindenkivel szembeszálló, magát hányó vető korosabb férfiról is azt mondjuk, hogy legénykedik. Ezen jelentéseket vevén alapul, valószínűnek tarthatjuk, hogy a legény szó gyöke a mozgékony élénkséget jelentő leg vagy leng, mely legközelebb rokon a ledér szónak led gyökével, mintha volna ledény, azaz erejének önérzetében ledérkedő, csapongó."

(idézet a szótárból)

Hasonlóképpen szólnak a „leányról” is.

Érdemes még megemlítenünk, hogy Czuczorék már az első kötet előszavában felvetik a lehetőségét egy esetleges pótkötet kiadásának, amely a hibák/tévedések javítását adhatja majd közre („... a hiányokat annak helyén és idején kipótoltatni, a hibákat kiigazítottatni s ekképen — talán egy pótlékkötetben — azokra a koronát is föltétetni”). Mint tudjuk, ez a kötet – bár elkészült – sosem látott napvilágot.

A munka egyik markáns kritikusa Hunfalvy Pál volt. Amikor 1851-ben kinevezték akadémiai főkönyvtárosnak, meg is próbálta leállítani a CzF. munkálatait, de ez nem sikerült neki, ezért inkább a szótár tudományos pilléreit igyekezett támadni (Marác 2006) – így tett 1851. március 29-én és 31-én, a nyelvtudományi osztály gyűlésein is. Hunfalvy előadása két részletben hangzott el, amelyet az értesítő egy szövegben közölt[4].

Kifejtette, hogy a magyar nyelvtudományban leginkább a betűk jelentése és a szógyökök a legproblémásabbak. „Merő önkény” – mondja például Fogarasiéknak arra a feltételezésére, mi szerint az *ab*, *eb*, *áb*, *éb*, *ib*, *öb* képzők lennének. (A szótár készítését megalapozó rendeletben ezt olvassuk a szógyökökről: „A szók vagy gyökök, mint péld. rom, vagy származékok, mint romladék, vagy összetételek, mint vár-rom, le-ront. Gyökszónak hivatik az, mely nincsen szóképző által alkotva”).

Hunfalvy alapvető problémája ott van, hogy egy nyelv szógyökei nem vizsgálhatók önmagukban, csak a rokon nyelvekkel összevetve. „Ím ezt gáncsolom a magyar nyelvészkedésben, hogy legkisebb különböztetés nélkül

keresztül kasul gázol mindenem; mert ezzel rontotta el a nyelvészeti érzetet, úgy hogy igaz nyelvtudomány sokáig nem lesz nálunk. Mert arra, hogy valaki a lazacz, malacz, lánecz, táncz szókat magyar képzők vagy gyökökből, mellyek értelmét metafizikailag meghatározta, kihozza, igazán szembehunyás kell.” (111)

A CzF. kapcsán Hunfaly konklúziója: tudományos, hiteles megvalósítása lehetetlen. Mégis beletörődik, és bizonyos kereteket javasol a megvalósításhoz.

A másik karakteres kritikus Szarvas Gábor volt, aki a Magyar Nyelvőr 1878. és 1879. évi számaiban összesen 13 cikket írt a CzF-ről (Csáki S. 1983) – pontosabban a CzF. ellen. Koltay Virgil szerint a cikkekben használt jelzők („vastag tudatlanság”, „szándékos rosszakarat”) visszatetszőek, és nem méltók egy tudóshoz, főként úgy, hogy a kritikával illetettek már nincsenek az élők sorában. Ráadásul mindez azután történik, hogy gróf Lónyay Menyhért, az Akadémia akkori elnöke 1874. május 28-án bemutatja a hatkötetes munkát, méltatja az alkotókat, s az ekkor még életben lévő Fogarasi Jánosnak sok sikert kíván a hetedik kötet, az ún. „Toldalék” elkészítéséhez.

Koltay aztán világosan, pontról pontra kifejti kritikáját a CzF. elveiről. Elismeri, hogy mérvadó munkáról van szó, de hibáztatja a szerkesztőket abban, hogy (Koltay 1885: 199–200):

- feladatukhoz elégségesnek tartották csupán a szókat szókkal összehasonlítani, tekintet nélkül a nyelvrokonságra
- nem ismerték/nem fogadták el a hangváltozások akkor már megállapított törvényeit
- mindenütt a magyar nyelv őseredetiségét keresték
- bevitték a nyelvészetbe a filozófiát

Ezeket mint a hibák forrásait tartja számon, s ebből következhetnek azok a módszertani problémák, amelyek Czuczor munkásságát érintik. Munkájának főbb irányvonalai a belső nyelvszokásra (értelmezés) és a gyök + képző szerkezet tárgyalására (elemzés) szorítkozott, a szavak összehasonlításánál pedig a jelentés elsődlegességét vette figyelembe, s ha két szó alaphangjában és „érteményében” megegyezett, a rokonságot már bizonyítottan vette.

Simonsics Péter konklúziója az, hogy – bár el kell ismerni a CzF. kuriózumjellegét – mégsem hagyható figyelmen kívül, hogy „koraszülött” munkáról van szó, korának nyelvészeti színvonalától elmarad, és a szótár nyelvi vizsgálatát csak

szakavatott nyelvészek figyelmébe ajánlja (Simonsics 2010: 12).

Utóbbi az ez alkalommal és a korábban megtartott Czuczor–Fogarasi-émlékkonferenciákon is érvényes volt. A szótárat ugyanakkor más megvilágításba helyezi, hogy immár a harmadik konferenciát tartották ebben a témában, és azóta is új és újabb nyelvészeti elgondolások, felfedezések születtek és születnek.

Végezetül álljon itt egy idézet Koltay Virgiltől:

„A meggyőződés szilárdságát tisztelni kell az ellenfélben; az elvek harcza lehet szenvedélyes, de nem szól soha a gyűlölet sértő s lekicsinylő hangján” (Koltay 1885: 202).

Irodalom

Az Akadémiai Értesítő 1840-es évekből, valamint 1853-ból fellelhető számai (ELTE Egyetemi Könyvtár): 1841. jan–szept, 1843. dec, 1844. jan–dec., 1847. jan–dec., 1848. jan–márcz.

Csáki S. Piroska 1983. Szarvas Gábor cikkei a Magyar Nyelvőrben. *Hungarológiai Közlemények* 1983/1. 63–77. p.

(http://epa.oszk.hu/02400/02401/00023/pdf/EPA02401_Hungarologiai_kozlemenyel077.pdf)

Czakó Gábor 2011. *Eredeti magyar nyelvtan*. Cz. Simon Bt., Budapest

Czuczor Gergely – Fogarasi János 1863. A magyar nyelv szótára. Első kötet. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest
(http://mek.oszk.hu/05800/05887/pdf/1kotet_1.pdf)

Dr. Koltay Virgil 1885. *Czuczor Gergely élete és munkái*. Franklin Társulat, Budapest

Dr. Marác László 2006. Szentkatolnai Bálint Gábor igazsága. Magyarorságtudományi Intézet, Amszterdam
(http://www.magtudin.org/Szentkatolnai%20Balint.htm#_ftnref3)

Simonsics Péter 2010. Előszó a Czuczor–Fogarasi-szótár új kiadásához. A szó-absztrakció in Czuczor Gergely, Fogarasi János: *Etimológiák, szóelemzések a Czuczor-Fogarasi szótárból*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.

[1] Valamint Hetényi János filozófus is, a philosophiai osztály részéről (1841. 08. 30 óta rendes tag, székfoglalója: Az ész és a philosophia fölségéről)

[2] Rasmus Rask (1787–1832) az indoeurópai összehasonlító nyelvészet egyik megalapítója (ismerte például Gyarmathi

Sámuel magyar-lapp összehasonlító munkáját). Már 1814 és 1818 között bizonyította az indoeurópai nyelvek rokonságát.

[3]

http://hu.wikipedia.org/wiki/A_magyar_nyelv_sz%C3%B3t%C3%A1r

[4] Sajnos az Akadémiai Értesítő 1840-es évekből származó számai hiányosak, ezért ezeken kevésbé követhető figyelemmel a szótár munkáinak haladása. Az 1840–41-es füzet egyetemi könyvtári (ELTE) példánya a következő kéziratos, 1858. január 14-i bejegyzést tartalmazza Szilasytól (feltehetőleg nagyváradi könyvtáros): „1840-dik év végétől 1849-dik év végéig csak ezen töredékes kötet jelent meg a magyar academiái értesítőből.” Az aláírás alatt még szerepel: „Ekkor a következő 1843-44 is hozzá volt fűzve.” Kézzel vannak bejegyezve azok az évfolyamok is, amelyek megjelentek az 1840-es években: 1841. jan– szept, 1843. dec, 1844. jan–dec, 1847. jan–dec, 1848. jan–márcz.

One Reply to “A Czuczor—Fogarasi-szótár története (1821–1874)”

Czákó Gábor, 10 év ago

Czákó Gábor
Néhány CzF.-előzmény – a teljesség
igénye nélkül
Hozzászólás

A reformáció irodalmában, különösen a Szentírás protestáns fordítói és átköltői között sokakban elmélyült az a meggyőződés, miszerint a héber és a magyar rokon nép. Egyrészt a két nép szenvedései – ne feledjük, a hódoltság idején a két pogány közti sanyargatás szenvedéseit élték – másrészt a két nyelv bizonyos vonásai miatt. E vonások legfontosabbika a zsidó és a magyar gyöknyelv volta. Ez sokuk számára elemi élmény volt. Nem csak a régi, művelt, világot járt prédikátorok számára, de mai kisgyermekünk is így tapasztalják. Hogy ne vesszünk el a példák tengerében, mutasson az előbbiekre Keresztesi József szalacsi (Bihar vármegye, Érmellék) prédikátor műve: A bárkai nyelv, 1799. Nyomtatásban 1844-ben, Pozsonyban jelent meg. A szerzőnek barátja és érmegyűjtő társa volt gr. Teleki József az Akadémia későbbi elnöke – éppen a CzF. készítésének elrendelése, alapelveinek és munkatervének meghatározása idején. Föltételezhető, hogy a gróf Keresztesi művének ismeretében írta

A magyar nyelvnek tökéletesítése stb.
(1816) c. győztes pályaművét a
Marczibányi Társaság pályázatára.
A díjat természetesen nem vette át.
Időben a második helyre, de
tartalmában az elsőre kívánczik
Kresznerics Ferenc: Magyar szótár
gyökérrenddel és deákozattal, Budán,
(MDCCCXXXI.) c. hatalmas, két A4-es
méretű kötetből álló, 80.000 szócikket
tartalmazó szótára. Tele értékes
néprajzi utalással.

A nyelvészetnél maradva nem vitás,
hogy Kresznerics műve, ami jelentések
szerint csoportosította a
„szógyökereket”, a világ első kognitív
szótára. Ez a vonás megjelenik a CzF.
szócsaládosításaiban is.

Tudott dolog, hogy a kufsteini
börtönparancsok engedélyezte
Kresznerics szótárának bevitelét
Czuczor Gergely cellájába, aki a
Szótárban sokszor hivatkozott rá. Az
Életünknek az I. CzF. konferenciának
szentelt kötetében volt szó róla.

Nilvánvalóan az előzmények közé
tartozott a szerzők saját kutatása.

Fogarasi János két nyelvtankönyve: A
magyar nyelv metaphysicája, Pest,
1834, a hangok értemény-hajlamáról,
valamint a Művelt magyar nyelvtan
elemi része, Pest, 1843. Ebben
olvasható a két Fogarasi törvény is a
szó- és a mondathangsúlyról. Ezek
máig érvényesek, bár Fogarasi János
neve elmaradt mellőlük... A Magyar
Tudós Társaság megbízásából készült
Czuczor Gergely irányításával és
szerzőségével, és – többek közt –
Vörösmarty közreműködésével – A
magyar nyelv rendszere Buda, 1846.

A CzF. gyökereiről szólva nem
feledkezhetünk meg az Akadémia által
meghirdetett országos szó- és
gyökgyűjtő pályázatokról. Utóbbi
nyertese Engel József, Bolyai János
háziorvosa volt. Ezidőtájt a „tökéletes
nyelvet” kereső halhatatlan
matematikus is a magyar nyelv
rajongójává, elemzőjévé vált.

A gyökgyűjtéshez kapcsolódó nemzeti
összefogás tényében látható a Szótár
legbuzgóbb forrása: a magyar
embereknek anyanyelvük lényegéhez,
azaz szerkezetéhez, észjárásához, ha
úgy tetszik, filozófiájához kapcsolódó
elemi élménye. Ehhez képest
sokadrangú kérdésnek látták az
esetleges nyelvrokonságok ügyét.

Your Email address will not be published.

Save my name, email, and website in this browser for the next time I comment.

This site uses Akismet to reduce spam. [Learn how your comment data is processed.](#)

© 2025 e-nyelvmagazin.hu. All rights reserved.